

Beantwoording vragen Trouw/RTL over etnisch profileren bij Belastingdienst/Toeslagen 18 april 2019

Aanleiding

Trouw en RTL Nieuws beschikken over (gedocumenteerde) informatie dat in de nasleep van de 'Bulgarenfraude' de handhaving en het toezicht door Belastingdienst/Toeslagen op KOT mede gebaseerd was op etnische achtergrond en/of tweede nationaliteit, zoals vastgelegd in de Basis Registratie Personen (BRP). Trouw en RTL Nieuws hebben hierover persvragen gesteld die zij uiterlijk 19 april beantwoord willen zien. De aanpak en de beantwoording van de vragen wordt aan u voorgelegd.

Kern

Trouw en RTL Nieuws melden dat de tweede nationaliteit mede een rol speelde in de selectie van 'onderzoekspopulaties', 'risicoclassificaties', 'behandelvoornemens' en 'profielen', zowel geautomatiseerd als in de systemen van de Belastingdienst, als handmatig behandeling van CAF-zaken. De tweede nationaliteit werd volgens Trouw en RTL Nieuws door Toeslagen meegenomen in de selectie bij gastouders, gastouderbureaus en vraagouders.

Toelichting door Toeslagen op de vragen

Context bij de vragen

De voorgelegde vragen beperken zich tot de inzet van het CAF voor Toeslagen. CAF is een verzamelnaam voor een veelheid aan (voorstellen tot) projecten van het Combiteam Aanpak Facilitators van de Belastingdienst. Tot de aanpak van het CAF voor Toeslagen worden zaken gerekend waarvan een vermoeden van georganiseerdheid van oneigenlijk gebruik bestaat. De beantwoording richt zich alleen op de aanpak gericht op facilitators die oneigenlijk gebruik van toeslagen mogelijk maken. De vragen zijn expliciet gericht op de kinderopvangtoeslag. De beantwoording van de vragen beperkt zich daar dan ook toe.

Bij de beantwoording van de vragen is uitgegaan van de bij Toeslagen bekende informatie. In de vragen wordt specifiek verwezen naar een gesprek in juni 2016 tussen een medewerker van Toeslagen en een vertegenwoordiger van het betreffende gastouderbureau (). De informatie over dit gesprek is bekend bij Toeslagen. De informatie is vastgelegd in een transcript op basis van een geluidsopname die zonder medeweten van Toeslagen is gemaakt. De volledigheid, juistheid en authenticiteit van het transcript is niet vastgesteld door Toeslagen.

Voorafgaand aan de beantwoording van de vragen, geeft Toeslagen hieronder een toelichting op het gebruik van nationaliteit in de systemen van de Belastingdienst.

Nationaliteit in de systemen van de Belastingdienst

Binnen de systemen van de Belastingdienst wordt informatie over nationaliteit opgeslagen om het recht van toeslag, verplichting tot aangifte en de identiteit van de burger vast te kunnen stellen. Deze informatie komt voort uit de BRP. In deze registratie ligt het gegeven nationaliteit vast. In de voorloper van de BRP (GBA) werd ook de tweede nationaliteit vastgelegd.

Sinds de invoering van de BRP per 6 januari 2014 wordt de tweede nationaliteit niet meer door de gemeente vastgelegd. In het systeem van Toeslagen komt de tweede nationaliteit op basis van de historische data (van vóór 2014) nu nog wel voor, omdat Toeslagen 1-op-1 kopieën van de BRP/GBA vastlegt. Toeslagen gebruikt sinds 2013 slechts één nationaliteit: als één van beide de Nederlandse nationaliteit is, wordt deze gehanteerd.

In het Toeslagensysteem (TVS) is op dit moment het gegeven van de tweede nationaliteit (zoals vastgelegd vóór 6 januari 2014) nog raadpleegbaar voor de medewerkers van Toeslagen die daartoe zijn geautoriseerd. De raadpleegfunctie wordt voor de zomer 2019 dichtgezet.

Bij een aantal specifieke risico's / analyses wordt er binnen de Belastingdienst wel naar nationaliteit gekeken. Onder de (Uitvoeringsregeling) AVG is het gebruik van nationaliteit toegestaan als sprake is van doelbinding. Bij de analyse van risico's is nationaliteit nooit de enige indicator, maar een

hulpmiddel bij het valideren van de overige risico-indicatoren. Binnen Toeslagen wordt sinds 2014 gewerkt met een risicomodel dat bestaat uit enkele tientallen risico-indicatoren.

In de nasleep van de "Bulgarenfraude" in 2013 vond de handhaving en het toezicht door Toeslagen mede plaats op basis van etnische achtergrond en/of tweede nationaliteit. Zoals hiervoor weergegeven, vormt (tweede) nationaliteit onderdeel van de risicoselectie. De Tweede Kamer sprak destijds de wens uit om te komen tot een strenge aanpak van fraude met uitkeringen en toeslagen. Specifieke fraudewetgeving is toen ook tot stand gekomen.

Toeslagen wil benadrukken dat het risicomodel ook is ontwikkeld om onjuist gebruik van toeslagen door burgers te voorkomen en daarmee het ontstaan van terugvorderingen terug te dringen.

Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP)

Vanaf 2014 is het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP) ingevoerd. Met dit register kan elke kinderopvangorganisatie, waaronder gastouders en gastouderbureaus worden geïdentificeerd aan de hand van een uniek LRKP-nummer. Voor die tijd en rondom de invoering van dit register hadden nog niet alle kinderopvangorganisaties een dergelijk nummer. Bij de aanvraag van kinderopvangtoeslag gebruikten de vraagouders in dat geval de postcode en het huisnummer van de betreffende kinderopvangorganisatie.

Beantwoording vragen door Toeslagen en de Staatssecretaris:

1. Zowel de staatssecretaris als de Landsadvocaat hebben aangegeven dat sprake was van risicoclassificatie, risicoprofielen en behandelvoornemens in het dossier 'CAF'. Wat is uw commentaar op onze (gedocumenteerde) informatie dat bij de handhaving en het toezicht door Belastingdienst / Toeslagen selectie heeft plaats gevonden op etnische achtergrond en/of (tweede) nationaliteit?
2. Wat is uw commentaar op onze informatie dat deze selectie zowel betrekking had op onderzoek naar gastouders, gastouderbureaus, alsook vraagouders? Wilt u dit puntsgewijs en per categorie toelichten?
3. Wat is uw commentaar op onze informatie dat deze selectie – die neerkomt op een vorm van etnisch profileren – zowel geautomatiseerd als handmatig heeft plaatsgevonden?

Antwoord vraag 1 t/m 3:

Voor het antwoord op deze vragen verwijst Toeslagen naar de alinea "Nationaliteit in de systemen van de Belastingdienst".

4. Hoe verklaart u dat in het geval van GOB (CAF 11 Hawai) een deel van de door Belastingdienst/Toeslagen onderzochte vraagouders op geen enkele manier gekoppeld kan worden aan , en evenmin aan gastouders waarmee op enig moment een relatie had (over de periode 2012 – 2014)?

Toeslagen gaat niet op individuele gevallen in. In zijn algemeenheid kan opgemerkt worden, dat één gastouder voor meerdere gastouderbureaus actief kan zijn.

5. Hoe verhoudt dit zich tot de beantwoording door de staatssecretaris in het VSO betreffende de onderzoekpopulatie? (TK, 31066, nr 406, 17 mei 2018)

In lijn met de eerdere beantwoording aan de Tweede Kamer, is op basis van de hierboven genoemde query in eerste instantie een bestand met 302 vraagouders gevormd. Vanwege meerdere redenen, zoals het gebruik van vraagouders van een ander gastouderbureau voor opvang bij gastouders die ook een relatie met het betreffende gastouderbureau hadden of omdat sommige vraagouders in het bestand geen kinderopvangtoeslag hebben aangevraagd, is het bestand teruggebracht tot 235 vraagouders. Bij deze 235 vraagouders is de kinderopvangtoeslag stopgezet.

6. Kunt u toelichten waarom een medewerker van de Belastingdienst in een gesprek in juni 2016 aangeeft dat een van de personen in de onderzoekspopulatie niet gekoppeld is aan [], en ook niet aan een gastouder: "Hij kent hem niet van de gastouders."
7. Hoe verklaart u dat een medewerker van de Belastingdienst inzake CAF11 Hawaï in een excel-bestand de Turkse en Marokkaanse (tweede) nationaliteit van de onderzoekspopulatie had opgenomen?
8. Hoe verklaart u dat de desbetreffende medewerker van de Belastingdienst in juni 2016 verklaarde dat 'we dit allemaal standaard bijhouden'? Hoe verklaart u dat hierbij query's worden gedaan op 'postcode' en op 'toevoeging'?

Antwoord vraag 6 t/m 8:

Toeslagen kan niet op deze vragen ingaan aangezien, zoals hiervoor is aangegeven, de volledigheid, juistheid en authenticiteit van het transcript niet is vastgesteld door Toeslagen.

Voor de beantwoording van de tweede subvraag onder 8 verwijst Toeslagen naar de alinea "Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP)"

9. Hoe verklaart u de zaak van de kinderopvang in [] waar in 2014 uitsluitend bij vraagouders met een tweede nationaliteit / andere etnische achtergrond de kinderopvangtoeslag is stopgezet, en bij alle traditioneel 'Nederlandse' namen niet? (Het betreft hier de zaak waarover op 27 juli 2017 een klacht is ingediend bij de Autoriteit Persoonsgegevens).

Toeslagen gaat niet op individuele gevallen in. De genoemde klacht is ook niet bij Toeslagen bekend.

10. Klopt het dat alle CAF-zaken een 'buitenlandse' link hebben?

Toeslagen gaat ervan uit dat met "buitenlandse link" wordt bedoeld, selectie op (tweede) nationaliteit. Dit is niet het geval.

11. Klopt het dat de afhandeling van bezwaren werden afgehandeld door de afdeling Buitenland van de dienst in Utrecht?

Dit klopt niet. Toeslagen heeft eigen bezwaarafdelingen in Utrecht, Den Haag, Leeuwarden en Heerlen. Er is geen aparte afdeling Buitenland binnen Toeslagen. Wel zijn bepaalde medewerkers gespecialiseerd in grensoverschrijdende toeslagen.

12. Waarom heeft u in antwoord op vragen van de Nationale Ombudsman en van de Autoriteit Persoonsgegevens geen duidelijk antwoord gegeven op dit soort vragen, maar uitsluitend de vraag beantwoord of een dergelijke selectie thans nog plaats vindt?

Het is Toeslagen niet duidelijk wat er precies wordt bedoeld met "dit soort vragen". In eerdere beantwoording van vragen aan de Nationale Ombudsman en de Autoriteit Persoonsgegevens over selectie op grond van (tweede) nationaliteit of migratie achtergrond heeft Toeslagen ook expliciet aangegeven dat dit element niet als selectiecriteria werd en wordt gebruikt. Toeslagen heeft zich bij de beantwoording van de vragen dus niet beperkt tot de huidige situatie.

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft na beantwoording door Toeslagen geen aanleiding gevonden verder onderzoek te verrichten. Ook de Nationale ombudsman heeft eind 2018 aangegeven op dat moment de tijd nog niet rijp te achten om nader onderzoek te verrichten, mede gezien de maatschappelijke discussie hierover. Het onderwerp "risicoprofilering" staat wel op de ombudsagenda 2019, maar ziet niet specifiek op Toeslagen.

Toeslagen verwijst naar de beantwoording van uw vragen door de Nationale ombudsman.

13. Waarom is de Tweede Kamer niet geïnformeerd over deze vorm van selectie?

Volgt. Graag advies UHB.

14. Gebruikt Belastingdienst / Toeslagen nog steeds (tweede) nationaliteit of etnische achtergrond als selectie criterium bij handhaving en toezicht? Zo nee, waarom niet. Zo ja, waarom wel?

Voor het antwoord op deze vraag verwijst Toeslagen naar de alinea "Nationaliteit in de systemen van de Belastingdienst".

15. Wanneer is de huidige ambtelijke en politieke leiding van het ministerie van Financiën geïnformeerd over de hiervoor benoemde feiten?

Volgt. Graag advies UHB.

Beantwoording vragen door de staatssecretaris van financiën:

1. Vragen: idem, zoals hierboven.

Beantwoording is gelijk aan de antwoorden op de vragen 1 t/m 15 hierboven.

2. Wanneer bent u geïnformeerd over het gegeven dat dergelijke selecties hebben plaats gevonden?

Volgt. Graag advies UHB.

3. Waarom heeft u het parlement niet geïnformeerd over de selectie op grond van (tweede) nationaliteit / etnische achtergrond in het dossier CAF / KOT?

Volgt. Graag advies UHB.

4. Klopt onze informatie dat per CAF-zaak Belastingdienst/Toeslagen exact in beeld heeft welke gastouders, GOB's en vraagouders betrokken waren?

Dit klopt. Het in beeld brengen van de gastouders, gastouderbureaus en vraagouders is onderdeel van de toezichtsystematiek die Toeslagen hanteert.

5. Welke betekenis heeft deze informatie volgens u voor nog lopende bezwaar- en beroepsprocedures?

Volgt. Graag advies UHB.

6. Wordt dit onderdeel van het door u toegezegde onderzoek van de ADR naar de (overige) CAF-zaken?

Volgt. Graag advies UHB.

7. Welke conclusies trekt u uit de gang van zaken rond selectie van nationaliteit?

Zoals uit bovenstaande beantwoording van uw vragen blijkt is in genoemde CAF zaken geen sprake geweest van selectie uitsluitend op basis van nationaliteit. Naast onderzoek naar georganiseerd oneigenlijk gebruik (zoals in CAF zaken) maakt Toeslagen gebruik van een risicomodel om onjuist gebruik van Toeslagen op individueel niveau te voorkomen. Hiermee beoogt Toeslagen ten onrechte verstrekte toeslagvoorschotten te voorkomen en daarmee het aantal terugvorderingen terug te dringen. In dit model is als een van meerdere factoren ook gebruik gemaakt van het kenmerk 'Nederlandse nationaliteit ja/nee'. Dit omdat burgers met een 'geen Nederlandse nationaliteit', zoals bijvoorbeeld buitenlandse studenten en seizoenarbeiders, door hun complexere situatie een risico op te hoge toeslagvoorschotten en dus terugvorderingen kunnen lopen. Voor de

kinderopvangtoeslag is inmiddels door betere voorlichting en andere maatregelen dit risico zodanig verkleind dat de factor 'Nederlandse nationaliteit ja/nee' in 2018 uit het model is gehaald. Voor de Huurtoeslag is deze factor nog wel in gebruik.

Ik ben van mening dat er gerechtvaardigd belang is bij de gegevens die in het risicomodel Toeslagen worden gebruikt. Het model is bedoeld om onderscheid te maken om afwijkende gedragskenmerken te voorspellen. Het model is in staat om gericht toezicht én dienstverlening uit te voeren.

Ik meen ook dat de indicator "Nederlandse nationaliteit ja/nee" niet duidt op etnisch profileren. Dat neemt niet weg dat het cruciaal is om het belang van de gegevensverwerking (continu) af te wegen tegen het (privacy) belang van burgers, mede gezien de ontwikkelingen op het terrein van datagebruik en -beveiliging. Gezien uw specifieke vragen over de risicoselectie en mogelijke vervolgvragen op dit gebied, wil ik voor dit moment alle schijn van etnische profilering vermijden en heb daarom besloten het gebruik van deze indicator ervan voorlopig op te schorten. De komende gesprekken over dit onderwerp met de Autoriteit Persoonsgegevens en de Nationale ombudsman, zie ik met belangstelling tegemoet.